SVERIGES RIKSDAG

# Motion till riksdagen 2026/27:2275

**av Louise Minnhagen (L)**

# En svensk ö-strategi

## Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en nationell ö-strategi för Sveriges bebodda öar och skärgårdar, med tydligt samordningsansvar, lokalt inflytande och regelbunden uppföljning, och tillkännager detta för regeringen.

## Motivering

Sverige brukar anges som det land som har flest öar i världen. I Statistiska centralbyråns rikstäckande kartläggning från 2013 identifierades 267 570 öar i hav, sjöar och vattendrag. Av dessa var 984 befolkade.

Förutsättningarna för boende, företagande och samhällsservice varierar betydligt mellan kusternas skärgårdsöar, mindre öar i insjöar och en stor ö som Gotland. På en större ö kan det krävas att avancerad samhällsservice upprätthålls lokalt året runt. På mindre öar kan tillförlitliga transporter, digital uppkoppling och samordnad service vara avgörande för att människor ska kunna bo kvar och företag kunna verka året runt.

**Platsbaserad politik för Sveriges öar**

En nationell ö-strategi bör utgå från platsbaserad politik. Det innebär att mål och insatser utformas efter platsens geografiska, ekonomiska och demografiska förutsättningar. Likvärdiga möjligheter kan kräva olika lösningar. Kommuner, regioner,

företag, föreningar och boende behöver därför kunna påverka vilka behov som prioriteras och hur insatserna utformas och följs upp.

I många delar av landet kan kommuner och regioner samverka med närliggande kommuner och regioner om exempelvis vuxenutbildning, specialistkompetens och sjukvård. När en förbindelse över vatten är en del av resan begränsas möjligheten att dela resurser i praktiken, särskilt när personal behöver kunna inställa sig med kort varsel eller när en verksamhet måste fungera dygnet runt.

Gotland illustrerar hur detta påverkar en hel region. För omkring 61 000 folkbokförda invånare upprätthåller Region Gotland ett akutsjukhus med bland annat akutmottagning och förlossningsvård dygnet runt. Vården behöver också kunna möta variationer i efterfrågan när många fler vistas på ön under sommaren. Gotlands strategiska läge i Östersjön och totalförsvarets behov behöver dessutom vägas in i planeringen av vård, beredskap och försörjning. Vid bedömningen av vilken kapacitet som krävs behöver staten och regionen därför väga in både säsongsvariationer och beredskapsuppgifter utöver antalet folkbokförda.

**Samhällskritisk infrastruktur och tillgänglighet**

Strategin bör omfatta dricksvatten, avlopp, elförsörjning och transporter. På öar kan möjligheten att koppla samman försörjningssystem med närliggande kommuner eller ordna alternativa förbindelser vara begränsad. På Gotland illustreras detta av investeringsbehoven i vatten- och avloppssystemet och beroendet av elförbindelserna med fastlandet. På mindre öar kan motsvarande utmaning vara att trygga dricksvatten under perioder med hög förbrukning eller att upprätthålla elförsörjning och annan samhällsviktig verksamhet när en förbindelse bryts.

Regeringen bör inom ramen för strategin klargöra när staten behöver ta ett större ansvar för investeringar och beredskapsåtgärder som ö-läget kräver. Det gäller särskilt när behoven berör flera kommuner eller regioner, eller när infrastrukturen har betydelse för den nationella försörjningsberedskapen eller totalförsvaret.

För öar som är beroende av färjor är färjetrafiken en del av den grundläggande infrastrukturen. Upphandling, biljettpriser, tidtabeller och anslutningar påverkar invånarnas tillgång till arbete och service och företagens möjligheter att transportera varor och rekrytera personal. Konsekvenserna för öarna bör därför vägas in redan när förutsättningarna för trafiken utformas.

**Bygg vidare på SVESAM och EU ö-strategi**

SVESAM-utredningen (SOU 2026:46) föreslår att den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken förs samman, med tydligare ansvar för statliga myndigheter och stärkt samverkan mellan staten, regionerna och kommunerna. Utredningen bedömer att villkoren för boende, arbete, företagande och välfärd på öar och i skärgårdar bör ingå i den förnyade utvecklingspolitiken. Den lyfter också värdet av verktyg för att bedöma hur beslut påverkar öar och skärgårdar. Regeringen bör ta till vara dessa bedömningar när betänkandet bereds.

EU-kommissionens ö-strategi från den 10 juni 2026 behandlar bland annat ekonomisk utveckling och tillgänglighet, energitrygghet och grön omställning, livsvillkor samt säkerhet och krisberedskap. Kommissionen uppmuntrar medlemsstaterna att överväga egna strategier och lyfter behovet av bättre statistik och tidiga bedömningar av hur beslut påverkar öar. En svensk strategi bör omsätta den europeiska inriktningen i nationella prioriteringar och underlätta för kommuner och regioner att använda relevanta EU-program.

**Erfarenheter från Skottland och Finland**

Skottlands ö-lag från 2018 föreskriver en nationell ö-plan. Berörda offentliga organ ska göra en särskild konsekvensbedömning när en policy, strategi eller tjänst bedöms kunna påverka ett ö-samhälle på ett väsentligt annorlunda sätt än andra samhällen. Den uppdaterade ö-planen från februari 2026 anger tidsramar och medverkande aktörer. Den skotska modellen visar hur konsekvensbedömningar kan kopplas till nationella mål och genomförande.

Finland har bedrivit en långsiktig skärgårdspolitik med stöd av lagen om främjande av skärgårdens utveckling från 1981. Det nationella programmet för skärgårds- och insjöområdena 2024–2027 omfattar fysisk och digital tillgänglighet, service, företagande och miljö. Det vägleder skärgårdsdelegationens arbete och uppmuntrar lokala skärgårdsprogram. I september 2026 lade den finländska regeringen fram en proposition om en ny skärgårdslag som bland annat syftar till att bättre beakta säkerhet, tillgång till service och säsongsboendets betydelse.

**Ö-säkring tidigt i beslutsprocessen**

Strategin bör ange hur ö-säkring ska användas i statligt beslutsfattande och bygga vidare på den verktygslåda som OECD har tagit fram. När ett statligt beslut kan få väsentligt andra följder för ett ö-samhälle än för övriga samhällen, bör bedömningen inledas medan alternativa lösningar fortfarande kan övervägas. Berörda kommuner, regioner och lokala aktörer bör involveras tidigt. Beslutsunderlaget bör redovisa vilka

konsekvenser som har identifierats, vilka anpassningar som har prövats och hur bedömningen har påverkat förslagets utformning.

Regeringen bör knyta en genomförandeplan till ö-strategin med tydliga mål, utpekat samordningsansvar och regelbunden uppföljning. Uppföljningen bör bygga på underlag om bland annat helårsboende, säsongsvariationer, restider och tillgång till service. Ett återkommande nationellt ö-forum är ett sätt att ge kommuner, regioner och företrädare för öarnas invånare, näringsliv och föreningsliv möjlighet att bidra till genomförandet och uppföljningen.

*Louise Minnhagen (L)*